

DE KLEINE ZEEMEERMIN

‘Eén uur omhelzen,
één uur is mij genoeg’

‘Ik heb *De kleine zeemeermin* (het toneelstuk) vorig jaar gezien in een leeg zwembad. In het begin liepen de acteurs met golvende bewegingen op en neer in het zwembad. Ze waren de golven van de zee, maar dat zag je niet meteen.

De kleine zeemeermin, die heel mooi kon zingen, wou altijd naar de mensenwereld gaan kijken, hoewel het haar verboden was. Op een dag viel er een man in het water. De kleine zeemeermin werd verliefd op hem en bracht de bewusteloze man aan land. Omdat ze sindsdien liefdesverdriet had, ging ze in het geheim naar de zeeheks. Ze vroeg of die haar twee benen wou geven in plaats van een visstaart. De heks zei: “Ik kan het doen op één voorwaarde: dat je je stem afgeeft.” “Maar hoe kan ik dan voor hem zingen? Hoe kan hij mij verstaan?” “Dat zal je niet kunnen,” zei de zeeheks. Na even nadenken zei de kleine zeemeermin toch oké. Ze kreeg twee benen in plaats van haar visstaart en ging naar de mensenwereld. Omdat elke stap pijn deed, viel ze bewusteloos en spoelde aan. De man kwam voorbij en zag haar liggen. Hij vertelde haar dat hij haar herkende uit een droom. Het meisje wees op zichzelf en probeerde hem duidelijk te maken dat het geen droom was, want dat zij hem gered had. De man begreep haar niet... Wil je weten hoe het verder gaat, ga dan kijken naar *De kleine zeemeermin*.’ (Jessa Bekker)

Deze tekst schreef mijn tienjarige dochter onlangs voor het *Appelblad*, het tijdschrift van haar school. De redactie had mij gevraagd om - aansluitend bij de jeugdtheaterkalender

die erin gepubliceerd zou worden - een voorstelling naar keuze te recenseren of aan te kondigen. Terwijl ik het aanbod van het komende half jaar doornam, moest ik niet lang nadenken. In oktober 1999 had ik *De kleine zeemeermin* gezien in Les Bains, het eind jaren tachtig gesloten gemeentelijk zwembad van Vorst. De locatie leek wel voorbestemd voor deze voorstelling. Het lege zwembad was de bodem van de zee, de vleugelpiano op de zwembadbodem het paleis waar de zeemeerminnetjes opgroeien onder de hoede van hun grootmoeder. De galerij met kleedhokjes boven het zwembad was het perfecte schip; zelfs de reling waarover de schipbreuk leidende prins de zee in tuimelt ontbrak niet. De circulatieruimte rond het zwembad was het land, de leefwereld van de mensen.

Zingen, zeggen, zwijgen

Nadeel van deze uitzonderlijke locatie, was dat de productie slechts een kort leven beschoren was. De enthousiaste reacties van publiek en pers zetten de makers ertoe aan om er dit seizoen een zaalversie van te maken. Deze ging begin januari 2001 in première, drie weken na de deadline van het *Appelblad*. Mijn tekst zou dus een combinatie worden van recensie en aankondiging. Het schrijven, meer dan een jaar nadat ik de voorstelling in Les Bains gezien had, werd een ietwat ontgoochellende ervaring. Hoewel ik deze *Kleine zeemeermin* samen met *Weg* (Josse De Pauw, Peter Vermeersch en Pierre Vervloesem) koester als geen ander, bleken mijn geheugen en taal ontoereikend om mijn ervaring met anderen te delen of mijn enthousi-

asme afdoend te motiveren. Hoe waren de makers erin geslaagd om betovering en zelfs troost te laten uitgaan van dit sprookje, dat zo wreed is in zijn herkenbaarheid? Met welke middelen hadden ze een zeldzaam intieme sfeer gecreëerd in deze grote, koude tegelruimte? Veel verder dan lof over de geslaagde samenwerking en enthousiasme over de elkaar versterkende poëzie van tekst, muziek, spel, sfeergeluiden, ruimte en licht kwam ik niet. Ik was dan ook erg benieuwd naar Jessa's tekst, want ze had erop gestaan om zelf ook te mogen schrijven over deze voorstelling waar ze intens van genoten had.

De trefzekerheid waarmee ze aan de slag ging versterkte mijn nieuwsgierigheid; zij had schijnbaar geen geheugenproblemen. Na de eerste paragraaf vroeg ze of ik wou opschrijven wat zij dicteerde. Ze kon de snelheid van haar gedachten niet volgen met de pen in de hand. Ongeveer in één ruk kwam het verhaal eruit, met gebalde dialogen die verbazend dicht bij de theatertekst aanlagen. Toen ze klaar was, drong ik wat aan om het niet bij het verhaal te laten, maar ook iets over de voorstelling te vertellen. Ze dacht even na, maar haar antwoord was neen. Zo was het wel genoeg, vond ze. De rest moesten de mensen maar gaan zien op het toneel. Het is toch niet nodig om al op voorhand te vertellen dat dat golvend af en aan lopen te maken heeft met het feit dat zeemeerminnen veranderen in het schuim op de zee wanneer ze sterven? Dat kom je ook pas in de loop van het stuk te weten. En welke zin heeft het om aan mensen die de voorstelling nog niet gezien hebben te vertellen dat de acteurs aan het eind van de voorstelling weer als golven op en neer lopen, maar dat dat dan niet meer hetzelfde is, want dat er intussen van alles gebeurd is.

Hiermee raakte ze een belangrijk punt: tijdens het kijken (en luisteren) naar *De kleine zeemeermin* word je voortdurend uitgenodigd om je perceptie bij te stellen en dat maakt

de voorstelling – als voorstelling – spannend. Naarmate het verhaal vordert, dringt de bedrieglijke lichtheid van het openingsbeeld tot je door. Ook de ontduubeling van de kleine zeemeermin in een zingende en een sprekende vertolkster ontdek je maar gaandeweg. In het eerste deel van de voorstelling zingt Judith Vindevogel terwijl Sara De Bosschere spreekt. Vanaf het moment waarop de zeeheks (Luc Nuyens, ook grootmoeder en prins) de tong van de kleine zeemeermin afsnijdt, speelt Judith Vindevogel zijwiegend haar rol en verwoordt Sara Debosschere haar gedachten en emoties. Deze rolverdeling onderstreept niet alleen het verhaal, maar geeft ook de nodige ruimte aan de tekst van Judith Herzberg. De Nederlandse dichteres herleidde het sprookje van Hans Christiaan Andersen tot zijn essentie en gaf woorden aan onbestemde nieuwsgierigheid, hartstochtelijk verlangen, verscheurende dilemma's en dodelijke pijn. Wanneer Sara Debosschere aan het eind van de voorstelling verwoordt hoe het hart van de kleine zeemeermin scheurt, zingt Judith Vindevogel terug mee, eerst heftig, maar al gauw stokkend en met gesnoerde keel. Deze verflechting van spel en zang, tekst en muziek werd ongetwijfeld bereikt dankzij een intens gezamenlijk zoekproces.

Van locatie naar zaal

Hoewel de oorspronkelijke versie in Les Bains de vertrekbasis vormt, is het toch wel een nieuwe voorstelling geworden. Naast de noodzakelijke scenografische ingrepen zijn er ook veranderingen doorgevoerd op het niveau van tekst, muziek en spel.

Stef Depover, die zich in Les Bains kon beperken tot een lichtontwerp dat de natuurlijke betovering van de locatie versterkte, heeft een poëtisch en functioneel decor gemaakt van visnetten die op- en neergehaald kunnen worden als toneelschermen. De galmende akoestiek van Les Bains had de makers ertoe aangezet om te schrappen in Judith Herzbergs